

Nr 352.

Av herr **Möller m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 178 föreslås inrättandet av en statspolis, bestående av 201 personer. Kostnaderna för denna organisation beräknas för nästa budgetår till 960,000 kronor, vilka från och med budgetåret 1934/1935 skulle stiga till 1,320,000 kronor.

Enligt den uppjordade planen skulle polisen stationeras i följande städer:

Stockholm	39	poliser
Göteborg	28	»
Malmö	20	»
Sundsvall	15	»
Luleå	15	»
Falun	10	»
Gävle	10	»
Norrköping	7	»
Örebro	7	»
Kalmar	7	»
Jönköping	7	»
Karlstad	7	»
Eskilstuna	4	»
Västerås	4	»
Växjö	4	»
Karlskrona	4	»
Skövde	4	»
Östersund	4	»
Umeå	4	»

Den första fråga man ställer sig, då ett förslag av denna art förelägges, är, huruvida det finns ett åtminstone något så när dokumenterat behov av en sådan utbyggnad av den nuvarande polisorganisationen.

Denna fråga besvaras av statsrådet och chefen för socialdepartementet på följande sätt:

I det anförande, varmed jag motiverade min hemställan om tillkallande av särskilda utredningsmän för behandling av frågan om utökning och förbättring av den för statsändamål tillgängliga ordningspolisen, anförde jag, att

den förberedande behandlingen av ärendet varit ägnad att bestyrka uppfattningen att gällande regler i ämnet snarast borde göras till föremål för omarbetning. En utgångspunkt syntes därvid böra vara, att det ur olika synpunkter måste anses önskvärt, att militärmanskap icke behövde anlitas för uppgifter sammanhörande med ordningens upprätthållande. De polisstyrkor, som för närvarande stode till disposition inom landets olika delar för ingripande vid mera omfattande oroligheter, vore emellertid, även om befintliga resurser till fullo utnyttjades, alltför svaga för att bereda önskvärd trygghet. En förstärkning av den för särskilda tillfällen avsedda civila polismakten finge främst med hänsyn härtill men även av andra skäl anses i hög grad önskvärd.

Den uppfattning, åt vilken jag sålunda gav uttryck, har, såsom framgår av utredningsmännens promemoria, livligt bekräftats under de utredningar, som av dem verkstälts. Samma mening har även så gott som enstämmigt framkommit i de yttranden, som avgivits i anledning av utredningsmännens förslag. Sålunda har av länsstyrelserna såsom de för ordningens upprätthållande i sista hand ansvariga lokala myndigheterna kraftigt vitsordats, att nuvarande resurser icke äro på långt när tillräckliga för att bereda nödig trygghet för att sådana oroligheter, som under nuvarande förhållanden tyvärr icke kunna anses uteslutna, skola kunna snabbt och kraftigt bemästras och samhällsauktoriteten alltså upprätthållas. Samtidigt har intygats, att det sålunda konstaterade behovet icke kan täckas på annat sätt en genom en utökning av polispersonalens antal. Ett utnyttjande av redan befintliga resurser på det sättet, att större delar än för närvarande av städernas nuvarande polisstyrkor skulle kunna tagas i anspråk på annan ort, kan nämligen icke med säkerhet påräknas, detta med hänsyn till polisbehovet inom respektive städer vid samma tidpunkt. Även av andra skäl har en dylik anordning befunnits icke vara något att bygga på.

Det synes mig sålunda uppenbarligen vara en samhällsangelägenhet av stor vikt, att åtgärder oförtövat vidtagas för en utökning av den civila ordningsmakten.

Om man analyserar denna motivering finner man att socialministern hyser en »uppfattning» att polisens antal behöver ökas, om man vill ha nödig trygghet mot oroligheter, som under nuvarande förhållanden icke kunna anses uteslutna, att denna uppfattning »livligt bekräftats» av utredningsmännen samt att samma uppfattning »vitsordats» av länsstyrelserna.

Om man då undersöker, vad utredningsmännen ha att säga, finner man i huvudsak följande:

Städer, som ålagts att tillhandahålla reservpolis, ha icke ökat sina polisstyrkor utan helt enkelt kvitterat statsbidrag till en del av sin normala polisstyrka. Reservpolisen är därför icke med säkerhet mobil för tjänst å andra orter, ty reservpolis får icke tillkallas från stad, varest ordningen därigenom skulle äventyras.

För en mera regelbunden användning äro reservpolisstyrkorna varken tillgängliga eller avsedda. Då det är fråga om ordningsmakt av mera allvarlig

anledning, äro styrkorna ofta icke — eller endast till otillräckligt antal — tillgängliga. I sådana fall finns nämligen, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ej sällan en tendens till oro även på andra orter. En inträffad händelse kan ofta föranleda allmän oro i landet, och icke minst i de större städerna uppstår då svårighet att avvara någon del av polispersonalen utan att ersättningspersonal i någon form kan erhållas.

Vidare anföra utredningsmännen:

För ernående av tillräcklig grad av trygghet, särskilt i en tid då samhällsautoriteten på sina håll förnekas, bör polisstyrkan vara beräknad icke blott till det antal, som erfordras för nödortfigt fyllande av det dagliga behovet. Angelägenheten härav torde ha skärpts genom det sista årtiondets utveckling, och under tiden efter tillkomsten av 1925 års polislag har en väsentlig förändring inträtt i de förutsättningar, som då förelågo för frågans prövning. Bland annat har man numera att räkna med meningsriktningar, som framträda med öppet tillkännagivet syfte att på lämpliga punkter störa ordningen och vilka ha som slutmål att med våldsamma medel omstörta samhällsordningen. Erfarenheten torde också visa, att givna orosanledningar från sådant håll underblåsas och utnyttjas.

Detta är ungefär allt som anföres i sak. Man läser en hel rad mycket bestämda påståenden om ohållbarheten i det nuvarande polisväsendet, och om dess bristande effektivitet i olika avseenden, allt i avsikt att inpränta nödvändigheten av den *utökning* av polisens numerär, som man vill försöka genomdriva.

Uppgiften att en väsentlig förändring inträtt i de förutsättningar, under vilka 1925 års polislag genomfördes, är direkt felaktig. Då man talar om meningsriktningar, som framträda med öppet tillkännagivet syfte att på lämpliga punkter störa ordningen och som ha till slutmål att med våldsamma medel omstörta samhällsordningen, kan därmed endast åsyftas det kommunistiska partiet. Men detta parti existerar ända sedan år 1920 och har hela tiden haft samma syften som nu. Det har sedan denna tid icke vunnit i styrka. Möjligen kan man säga att partiet numera har en hänsynslösare ledning än förr. Om man går till partiets inflytande bland valmännen, finner man att det år 1920 understöddes av 6.4 % av väljarna vid riksdagsvalen, år 1921 av 7.8 %, år 1924 av 5.1 % samt år 1928 av 6.4 %, exakt samma styrka som år 1920. Och då har i siffran för år 1928 inräknats jämväl de s. k. Kilbomskommunisterna, vilka stå i den häftigaste opposition mot de Moskva-trogna kommunisterna.

Vad som framförallt frapperar vid ett studium av motiveringen för den betydande utökningen av polisen, som riksdagen nu anmodas medverka till, är den fullständiga *frånvaron av varje exempel på en sådan situation*, där ordningsmaktens resurser visat sig vara för små och polisen icke lyckats lösa sina uppgifter.

Under år 1931 har reservpolis använts utanför hemorten i 86 fall. Det framgår av propositionen att däribland förekommit 12 fall av arbetskonflikter, 5 fall av demonstrationer och 4 fall av nationella möten och fester.

Det finns i landet numera 202 reservpolis. Det högsta antal som tillkallats vid något tillfälle var 46, därav 5 beridna, och dessa kallades till Ådalen, ehuru de aldrig blevo använda. Näst största antalet utgjorde 19, vilka från Göteborg kallades till Halmstad.

Om man går till år 1930, finner man att reservpolis tjänstgjort utanför hemorten i 54 fall, därav 6 fall av arbetskonflikter eller demonstrationer. Största antalet utkommenderade poliser på en gång var 8.

År 1929 användes reservpolis i 45 fall, därav i 9 fall av arbetskonflikter. Högsta antal på en gång utkommenderade var 67 för en enda dag; de sändes under omnibusstrejken från Stockholm till Solna.

Ingenstädes angives det att man skulle misslyckats i att bemästra situationen.

Det föreligger alltså ingen som helst *bevisning* för påståendet att reservpolisorganisationen visat sig vara otjänlig eller oanvändbar för detta syfte. Tvärtom. I den mån reservpolisen begagnats *bevisa alla hittillsvarande fall* att den förmått fullgöra sitt uppdrag. Ja, *den nuvarande reservpolisens resurser ha allra högst till en tredjedel behövt anlitas*. Dessa fakta kunna inga resone-mang, de må verka hur bestickande som helst, komma förbi. Här kan man med fullt fog säga, att teorier äro en sak, verkligheten en helt annan.

Vi vänta oss att mot vad vi nu anfört få höra den invändningen, att om ock ingenting annat utgör bevisning för behovet av en betydande utökning av polismakten, så är Ådalstragedien bevis nog.

Det vore sannerligen en orimlighet, om händelserna i Ådalen den 13 och 14 maj i fjol, till all annan skada de åstadkommit, skulle lägga även den, att det svenska samhället skulle för sin polis behöva under alla kommande år utgiva 1,350,000 kronor mera än som före den 13 maj 1931 ansetts behöfligt.

Ådalstragedien är enastående i sin art. Under 50 års svensk arbetare-rörelses historia har någonting liknande aldrig tillförne inträffat. Vi kunna icke erkänna, att en sådan enstaka tragedi, hur skakande den än må vara, bör utgöra grundlaget för en stor polisreform, vars ekonomiska verkningar kommande generationer skola nödgas bära.

Men därtill kommer att Ådalstragedien ingenting alls bevisar om reservpolisens otjänlighet eller om nödvändigheten att *utöka* den svenska polisen med 200 statspoliser.

Att den på orten befintliga polisstyrkan den 13 maj var otillräcklig och i varje fall föga skickad för sin svåra uppgift är uppenbart. Men härutinnan skulle tillvaron av en statspolis förslagd till Sundsvall icke ha gjort någon skillnad. Det är lika sannolikt att vederbörande myndigheter skulle ha underlåtit att rekvirera statspolis till Sandviken den 13 maj som att den underlåtit att rekvirera dit reservpolis. Det problem, som uppstod genom händelserna den 13 maj i Sandviken, är alltså lika olöst efter införandet av en statspolis som före.

Vad den 14 maj beträffar skulle enligt alla hittillsvarande erfarenheter

ett rimligt antal reservpoliser ha fullständigt kunnat bemästra situationen utan att någon människa behövt allvarligt skadas, långt mindre dödas. För lösandet av den uppgift, som då förelåg, skulle icke ens ha behövts det antal, som högst kommenderades ut under omnibusstrejken i Solna.

Ådalstragedien beror på handfallenhet, omdömeslöshet och andra liknande egenskaper hos alla de civila och militära myndigheter, som skulle sörja för ordningens upprätthållande. Men nämnda egenskaper hos länsstyrelser, landsfogdar och annat lokalt polisbefäl kunna icke hävas genom införandet av en statspolis.

Här kan det vara skäl att något beröra det ofog, som på en viss punkt bedrivits med Ådalskommissionens rapport. I denna heter det:

Kommissionen vill avsluta sin framställning med en vädjan till statsmakterna att för framtiden söka förekomma ett upprepande av vad som skett dels genom ytterligare *förbättring* av polisväsendet, varigenom militärt bistånd i det längsta kan undvikas, och dels genom åtgärder, avseende att vid tilltänkta större folksamlingar anordnarna och ordningsmakten på förhand vinna kontakt med varandra för utrönande av bästa sättet för ordningens upprätthållande.

Denna kommissionens vädjan till statsmakterna att »förbättra» polisväsendet har städse översatts med ordet förstärka d. v. s. utöka polismakten. En sådan tolkning kan icke utan vidare vara tillåten. Det torde vara ganska uppenbart, att Ådalskommissionen valt det neutrala ordet »förbättra» just för att undvika att uttala ett omdöme om vilka konkreta åtgärder, som kunde anses behöfliga. Man kan »förbättra» polisväsendet genom till sin art vitt skilda åtgärder. Det kan ske genom lämpligare utbildning av polismännen, det kan ske genom en ändrad organisation av polisväsendet och det kan slutligen ske genom en utökning av polismakten.

Men detta senare torde rimligen böra komma i sista rummet, först om det visar sig att man varken genom förbättrad utbildning eller förbättrad organisation kan nå det syfte man avser; nämligen att trygga ordningen i samhället.

Till undvikande av varje missförstånd äro vi angelägna att betona, att den svenska socialdemokratin är beredd att medverka till varje åtgärd, som avser att med förnuftiga medel upprätthålla ordningen utan tillgripande av militära åtgärder. Särskilt vilja vi understryka Ådalskommissionens vädjan till statsmakterna att sörja för att ordningsmakten och anordnarna av större folksamlingar på förhand vinna kontakt med varandra för utrönande av bästa sättet för ordningens upprätthållande. Vi ha heller ingenting i princip att invända mot upprättandet av en statspolis, om detta visar sig tjänligare för ändamålet än den nuvarande reservpolisorganisationen.

Vid framläggandet inför riksdagen av 1925 års polisreform yttrade dåvarande departementschefen, som återfinnes bland motionärerna här nedan, bl. a. följande: Den reserv, som skulle ställas till förfogande därigenom att landsbygden ålades att låta sin polispersonal tjänstgöra även utanför hemorten, i den mån landsbygdspolis avlönades delvis av statsmedel, skulle måhända

icke visa sig vara tillräcklig, om man vill hava garanti för att ordningens upprätthållande även vid exceptionella fall av mera allvarliga störningar skall kunna genomföras utan militärhjälp. Härför erfordras framförallt, att reservpolismännen hava nödig rutin. Av värde är vidare, att de särskilda polis-männen icke komma från ett flertal olika orter utan på förhand känna varandra. Man torde sålunda icke kunna undvara hjälp från de större städerna.

Med denna motivering, som alltså innebar att man skulle även vid exceptionella fall av mera allvarliga störningar genomföra ordningens upprätthållande utan militärhjälp föreslogs inrättande av en reservpolisorganisation, som då beräknades till 186 personer. Departementschefen ansåg icke ett längre gående förslag om 234 reservpolismän behövt för ernående av det så bestämt formulerade syftet. *Riksdagen godkände departementschefens ståndpunkt.* Även riksdagen ansåg alltså för 7 år sedan liksom socialministern att 186 reservpolismän vore tillräckliga. Nu då reservpolisens antal på grund av de större städernas folkmängdsökning växt till 202, skulle det behövas ytterligare 201 statspolis för att nå samma syfte! För vår del finna vi den uppfattningen orimlig.

Det är visserligen icke möjligt att med säkerhet bedöma, vad som kan hända i vårt samhälle under de närmaste åren. Den uppfattningen, att vad som varit regel under 50 års arbetarerörelse kommer att bli regel även under kommande år, är åtminstone icke mera fanatisk än den uppfattningen, att vi befinna oss under ett mer eller mindre permanent hot av en upprepning av Ådalstragedien — därest vi icke skulle få en betydande tillökning av polis-makten i riket.

Enligt vår mening har erfarenheten vid skilda tillfällen ådagalagt, att det kan behövas en *kvalitativ* förbättring av polisen. En sådan kvalitativ förbättring kan åstadkommas genom bättre utbildning, eventuellt också genom bättre urval vid rekryteringen av polisen. Det är utan tvivel av största vikt, att polismännen såväl i städerna som på landsbygden lära sig förstå, på vilket sätt en folkmassa och i främsta rummet en irriterad folkmassa lämpligen skall bemötas för att lugn och ordning med minsta möjliga bruk av egentliga tvångsmedel skall kunna upprätthållas. Det är icke på minsta sätt skadligt för samhällets auktoritet, att vid sådana tillfällen, då större folksamlingar kunna väntas uppstå, överenskommelser träffas med anordnarna om medlen för ordningens upprätthållande. Vid demonstrationer och andra folksamlingar, uppgående ibland till många tiotusentals personer, har det visat sig, att ordningen utan svårighet upprätthålles genom egna ordningsmän.

Det förefaller, som om socialministern icke kunnat undertrycka den känslan, att behovet av en statspolis för att förstärka tillgången till en för riksändamål tillgänglig ordningspolis — såsom det heter på ett ställe i propositionen — icke räcker som motiv för den begärda utökningen. Därför skall statspolis tilldelas en hel rad vanliga ordningsuppgifter, nämligen att *utöva trafik kontroll*, att öva tillsyn över lösdrivare, att hålla uppsikt över efterlevnaden av författningen rörande jakt och fiske, att ur hälsovårdsstad-

gans synpunkt hålla efter handelsbodas, att övervaka utläningar och verka hämmande på lönnbränning och spritsmuggling.

För vår del skulle vi tro, att om riksdagen beslutar enligt regeringens förslag, så kommer statspolisen att praktiskt taget uteslutande ägna sig åt dessa biuppgifter. Vi vilja icke bestrida, att det kan föreligga för närvarande icke tillgodosedda behov av bättre trafikkontroll på landsvägarna, att man kan behöva hålla bättre efter tjuvskyttar, att det skulle vara önskvärt, om man kunde hämma lönnbränning och spritsmuggling. Men om statspolisens *verkliga* uppgift skall vara tjänstgöring av denna art — en nödvändighet om man icke vill skapa en stor kår av sysslolösa — så borde utredningen rörande eventuell polisförstärkning ske från de utgångspunkter, som sålunda äro givna.

Emellertid medgiva vi självfallet, att sådana fall både kunna tänkas och kunna inträffa, då det kan vara av vikt att större polisstyrkor kunna disponeras på samma plats. Det vore därför ett framsteg, om polisen i större utsträckning än enligt gällande polislager kunde göras mobil i vissa undantagsfall. Vi ha därför ingenting att erinra mot förslaget, att Kungl. Maj:t skall erhålla rätt att använda samtliga polismän i riket utanför deras anställningsort.

Vad reservpolisen angår är det möjligt att det skulle innebära en förbättring, om denna förvandlas till en statspolis. Därom kan man emellertid icke hysa någon bestämd mening utan särskild utredning. Det synes nämligen icke vara så lätt att avgöra, vari skillnaden mellan statspolisens och reservpolisens uppgifter ligga. Den enda skillnaden, som är uppenbar är den, att staten ensam betalar alla kostnader för statspolisen, under det att kommunerna dela kostnaderna med staten för reservpolisen.

Ifråga om kriminalpolisen hava vi varken vad utvidgningen av personalen eller beträffande kravet på bättre utbildning någon invändning att göra. En konsekvent hållning på denna punkt har regeringen dock ej intagit, då den inställt de kriminaltekniska kurserna. Det förefaller nämligen som om de många ouppklarade grova brotten framförallt på landsbygden vittnade därom, att det icke endast behöves bättre utbildade kriminalkonstaplar utan även bättre utbildat befäl för kriminalpolisen. I propositionen har emellertid utvidgningen av kriminalpolisen så nära sammankopplats med förslaget om statspolis i allmänhet, att det synes tvivelaktigt, huruvida man i riksdagen kan avslå det ena utan att det andra följer med. Därest vederbörande utskott emellertid finner sig kunna omarbota förslaget så, att frågan om kriminalpolisen kan behandlas fristående från frågan om ordningspolisen, ha vi ingenting att erinra mot att årets riksdag fattar positivt beslut om förbättrad kriminalpolisorganisation.

Åberopande det anförda få vi hemställa,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förnyad

utredning rörande förbättring av polisväsendet med beaktande
av i denna motion anförda synpunkter.

Stockholm den 4 april 1932.

Gustav Möller.

Olof Olsson.

A. J. Bärq.

Edv. Björnsson.

C. E. Svensson.